

Vertinimo komisijai

**VII LIETUVOS MOKINIŲ ETNINĖS KULTŪROS OLIMPIADA
ŠALIES ETAPAS**

**ETNOKULTŪRINIO PAŽINIMO TESTAS
TEMA „KALENDORINIAI PAPROČIAI IR LIAUDIES KŪRYBA“**

**Amžiaus grupė: 8–10 kl.
60 taškų**

Laikas užduotims atlikti:
45 min.

Molėtai
2025 m. gegužės 2 d.

1. Pažiūrėkite ištrauką iš dokumentinio filmo „Imu Jūsų duoną“ (1987 m.) apie Rasų (Joninių) šventimo papročius.

1.1. Kurią dieną švenčiama Rasų šventė?

Atsakymas: _____ Birželio 23 d. (naktį iš 23 į 24 d.)

1 taškas

Vertinimas

1.2. Kodėl švenčiama būtent šią dieną?

Atsakymas: _____ Nes tai vasarvidis, vasaros saulėgrįža, nes tai ilgiausia diena ir trumpiausia naktis (tinka visi atsakymai)

1 taškas

Vertinimas

1.3. Išvardinkite penkis papročius, užfiksuotus šioje filmo ištraukoje.

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____
- 4) _____
- 5) _____

Kupoliavimas, vainikų pynimas, karties (kupolės) puošimas žolynais, kupolinės dainos, vainikų mėtymas ant karties, būrimas iš surinktos kupolės, ėjimas pro vartus, vainikų leidimas į vandenį, dainos prie laužo, laužo kūrenimas, prausimasis, maudymasis ryte, rasos rinkimas, tekančios saulės apdainavimas (tinka visi atsakymai, gali būti ir kitų variantų).

5 taškai

Vertinimas

1.4. Paaiškinkite dviejų papročių (pasirinktinai) simbolinę prasmę:

- 1) _____
- 2) _____

2 taškai

Vertinimas

1.5. Kaip šventės metu pagerbiama saulė?

Atsakymas: _____ Deginamas laužas, apdainuojama kai teka, dėkojama už šviesą ir šilumą (tinka visi atsakymai)

1 taškas

Vertinimas

1.6. Kurie papročiai susiję su vandeniu, jo gydomosiomis galiomis?

Atsakymas: _____ Prausimasis ryte vandeniu, rasa, rasos rinkimas (tinka visi atsakymai)

1 taškas

Vertinimas

1.7. Kokie Rasų (Joninių) dainoms būdingi pasikartojantys priedainiai skambėjo vaizdo įrašė? Parašykite du:

1) _____

2) _____ Kupolėle, daulėliu, oi čiūta čiūta (tinka visi atsakymai)

2 taškai

Vertinimas

2. Užgavėnės yra švenčiamos daugelyje pasaulio šalių. Papročiai ir tradicijos skiriasi, tačiau persirengėlių eitynės arba karnavalas, vaišės ir linksmybės būdingi daugumai. Įrašykite švenčių pavadinimus po atitinkamomis nuotraukomis: *Rio de Žaneiro karnavalas (Brazilija)*, *Maslenica (Ukraina)*, *Venecijos karnavalas (Italija)*.

Maslenica (Ukraina)

Venecijos karnavalas (Italija)

Rio de Žaneiro karnavalas (Brazilija)

3 taškai

Vertinimas

3. Pagal formą verbos skirstomos į *volelines*, *rykštelines*, *plokščiasias*, *figūrines* ir kt.

3.1. Kokių rūšių verbas matote? Parašykite po nuotraukomis:

_____ Figūrinė

_____ Plokščioji

_____ Volelinė

3 taškai
Vertinimas

3.2. Kuriam Lietuvos kraštui būdingos tokios puošnios verbos?

Atsakymas: _____ Vilniaus

1 taškas
Vertinimas

4. Kokie Velykų laikotarpio papročiai užfiksuoti šiose archyvinėse nuotraukose?

_____ Margučių ridenimas

_____ Mušimas Velykų būgnu

_____ Supimasis

3 taškai
Vertinimas

5. Pirmosios Velykų dienos vakare jauni vyrai lankydavo kaimynus ir ypač merginas. Eidavo triukšmingai, su muzika ir barškalais. Po langais jie giedodavo velykines giesmes ir dainuodavo *lalynkas* su priedainiais *ai lalū lalū, ei lalo*.

5.1. Kaip tokie lankytojai buvo vadinami?

Atsakymas: _____ Lalauninkai (lalautojai)

5.2. Kokių dovanų jie gaudavo iš aplankytų šeiminių?

Atsakymas: _____ Margučių, sūrio, riešutų

2 taškai
Vertinimas

6. Jono prosenelis pasakojo apie piemenavimą jo laikais: kiekvienas piemuo Sekminėms pasidarydavo dūdelę iš alksnio ar žilvičio išsukęs, o kad geriau skambėtų, pridurdavo kiaurą jaučio ragą. Piemenys stengdavosi atsikelti Sekminių rytą kuo anksčiau ir grodami tokiomis dūdelėmis išgindavo bandą. Koks tai instrumentas? Pažymėkite teisingą atsakymą:

- Sekminių ragelis
- Sekminių birbynė
- Sekminių skudutis

1 taškas
Vertinimas

7. Piemenys dainuodavo įvairias daineles, kurios vadinamos *valiavimais*, *ridavimais*, *raliavimais*, *oliavimais*. Perskaitykite pateiktas piemenų muzikiniam folklorui priskiriamas dvi dainas atkreipdami dėmesį į pasikartojančius priedainius ir parašykite, kaip tokios dainos vadinamos:

<i>Vati volo, volo volo volo, Sėdi Jonas an kalnelio, Vati volo, olo olo, Gano karves an kalnelio, Vati volo, volo volo.</i>	<i>Ralio raliula, ralio, Gyk, sesiula, ralio. Padėk man ganyti, ralio, Galvijėlių pavaikyti, ralio, ralio.</i>
Valiavimai	Raliavimai

2 taškai
Vertinimas

8. Nuotraukose pavaizduotos seniausios garsą (triukšmą) skleidžiančios priemonės, priskiriamos prie lietuvių tradicinių instrumentų.

				
Tarškynė	Kaulo ūžynė	Molinė švilpynė	Medinis varpelis	Tošelė

8.1. Įrašykite jų pavadinimus po paveikslėliais pasirinkę iš sąrašo: *molinė švilpynė, kaulo ūžynė, medinis varpelis, tošelė, tarškynė*.

8.2. Kuris iš šių instrumentų dar vadinamas *kleketu*?

Atsakymas: _____ Tarškynė

8.3. Kurį iš jų kabindavo karvėms, ožkoms ant kaklo, kad piemenys žinotų kur gyvuliai ganosi?

Atsakymas: _____ Medinį varpelį

7 taškai

Vertinimas

9. Perskaitykite teiginius apie folkloro žanrus. Pažymėkite du, kurie tinka *kalendoriniam* folklorui apibūdinti:

- Yra susijęs su tam tikru metų laiku
- Skirtas individualaus žmogaus gyvenimo ciklui
- Išsiskiria būdingais priedainiais
- Atliekamas bet kuriuo metų laiku

2 taškai

Vertinimas

10. Užpildykite lentelę, į ją teisingai įrašydami reikiamus dainų refrenus (pasikartojančius priedainius) pasirinkę iš sąrašo: *Aleliuma loda, Lalo žalio vyno, Ūcia lylia lyliutėla, Kupolio rože*.

Dainų žanras	Būdingi dainų refrenai
Lalavimo dainos	Lalo žalio vyno
Kupoliavimo dainos	Kupolio rože
Advento dainos	Aleliuma loda
Sūpuoklinės dainos	Ūcia lylia lyliutėla

4 taškai

Vertinimas

11. Lietuvių tautosakos archyvo tinklalapyje rašoma: „Pasak Liberto Klimkos, Jurgis Dovydaitis „negaišiuodavo laiko ekspedicijose, keldavosi anksčiausiai, grįždavo vėliausiai. Nelaukdavo nuvežamas į atokesnį kaimą, sodybą“. Pažiūrėję į archyvinės nuotraukas, atsakykite, kas buvo Jurgis Dovydaitis.

Atsakymas: _____ Tautosakos rinkėjas, kraštotyrininkas (tinka bet kuris atsakymas)

1 taškas

Vertinimas

12. Mitologinės dainos – tai kūriniai apie mitines būtybes. Šioms dainoms būdingi sužmoginti dangaus kūnų įvaizdžiai, pastebima žemės garbinimo atgarsių ir pan. Dauguma mūsų mitologinių dainų žinomos iš Liudviko Rėzos paruošto ir 1825 m. išleisto lietuvių liaudies dainų rinkinio „Dainos“. Perskaitykite mitologinę lietuvių liaudies dainą „Mėnuo saulužę vedė“, atsakykite į klausimus:

Mėnuo saulužę vedė
Pirmą pavasarėlį.
Saulužė anksti kėlės,
Mėnužis atsiskyrė.
Mėnuo viens vaikštinėjo,
Aušrinę pamylėjo.
Perkūns, didžiai supykęs,
Jį kardu perdalijo.
Ko saulužės atsiskyrei,
Aušrinę pamylėjai,
Viens naktį vaikštinėjai?

12.1. Kokios keturios mitinės būtybės apdainuojamos?

1) _____ Mėnulis

2) _____ Saulė

3) _____ Aušrinė

4) _____ Perkūnas

12.2. Kokie astronominiai, paros meto reiškiniai atsispindi dainoje? _____ Diena ir naktis, mėnulio fazės

5 taškai

Vertinimas

13. Lietuvių liaudies dainose apie tėvynės gynimą dažnai veikia tėvą ir motiną pakeičiantys mitiniai simboliai, kurie globoja karį. Pažymėkite du teisingus atsakymus:

- Saulė
- Mėnulis
- Aitvaras
- Laumė

2 taškai

Vertinimas

14. Atidžiai perskaitykite šias lietuvių karines istorines dainas. Dvi iš jų yra partizanų dainos, sukurtos Lietuvos pokario pasipriešinimo metais, o kitos dvi dainos – gerokai ankstesnės. Atpažinkite, kurios iš pateiktų dainų – partizanų dainos, o kurios – ankstesnio nei pokaris laikotarpio. Apačioje įrašydami dainų numerius nurodykite partizanų dainas ir ankstesnes dainas.

1. Sudiev, motule mano brangi, Sudiev, motule, amžinai, Ar kada pas tave sugrįšiu, Nei aš, nei tu nebežinai. O jeigu žūsiu prie upelio, Kur bangos dainą man dainuos, Ir beržas, verkdamas kas rytas, Paguodos žodžius tau niūnuos. O jeigu žūsiu tarpe brolių, Tarp partizanų milžinų, Tai tu, motule, negirdėsi Iš mano lūpų jau dainų.	2. Žalioj girioj, lygioj lankoj, Tį stovėjo ažuolėlis. Tį stovėjo ažuolėlis, Po ažuolu aukso krėslas. Tame krėsele, tame aukso, Ten sėdėjo motinėle. Sėdėdama gailiai verkė Ir sūnelį minavojo. Vai sūneli raituonėli, Ko pavirtai ažuolėliu? Ko pavirtai ažuolėliu, O žirgelis šiaurum vėju?
3. Palinko liepa šalia kelio, Pravirko motina sena: Sūneli, Tėvynė tave šaukia, Ir vėl bus laisva Lietuva. O jeigu teks man iškeliauti Iš šios žemelės mylimos, Mergaite, tu manęs neverki, Aš vėl sugrįšiu pas tave. O jeigu žūsiu už Tėvynę Nuo priešo budelio rankos, Mergaite, ir mirdamas kartosiu: Myliu Tėvynę ir tave.	4. Kad Kosciuška jojo, Karaliū pastoj, Pastoj, pastoj, pons Kosciuška, Atjoj lenkų ponai. Per žalią girelę, Per lygias lankes. Ir suklupo bėrs žirgelis, Kosciušką sugavo. Kai tiktai sugavo, Gelžiniais apkalė, Ir įdėjo į turmelę, Greitai numarino.

Partizanų dainos, sukurtos pokario pasipriešinimo metais:

- 1) Nr. 1
2) Nr. 3

Ankstesnio laikotarpio karinės-istorinės dainos:

- 1) Nr. 2
2) Nr. 4

4 taškai

Vertinimas

15. Kas dažniausiai karinėse-istorinėse dainose atneša žinią į namus apie žuvusį karį? Pažymėkite du teisingus atsakymus:

- Brolis
- Žirgas
- Paukštis
- Tėvas

2 taškai

Vertinimas

16. Kokios mitologinės būtybės kalbasi šioje saktmėje?

- Aš lįsiu į medį. – Aš ir ten mušiu!
- Aš lįsiu po akmeniu. – Aš ir ten mušiu!
- Aš lįsiu po kalnu. – Aš ir ten mušiu!
- Aš lįsiu į pirtį. – Aš ir ten mušiu!
- Aš lįsiu po atgal atvirtusia žemės velėna. – Čia aš tavęs nemušiu. Gali čia gulėti.

Pažymėkite teisingą atsakymą:

- Ragana ir Laumė
- Laumė ir Aitvaras
- Perkūnas ir Velnias

1 taškas

Vertinimas

17. Kanklės – vienas iš lietuviams būdingų muzikos instrumentų, turintis akivaizdžių regioninių skirtumų. Kurios iš šių kanklių priskiriamos Aukštaitijai, kurios Mažajai Lietuvai, o kurios – Suvalkijai (Sūduvai)?

		
Suvalkijai (Sūduvai)	Mažajai Lietuvai	Aukštaitijai

3 taškai

Vertinimas

17. Perskaitykite tekstą. Apie koki paprotinės dailės dirbinį kalbama? Įrašykite trūkstantį žodį ar žodžius:

Senosiose Lietuvos sodybose XIX a. pabaigoje – XX a. pirmojoje pusėje buvo gyvas gražus paprotys – virš stalo, prie kurio susirenka šeimynykščiai, palubėje kabinti (kq?) šiaudinius sodus, sodus su besisupančiais juose paukščiais, saulelėmis, žvaigždelėmis ar kt. Šie trapūs, trumpaamžiai dirbiniai savo mediatyviu sukuriavimu skleidžia gerą energiją ir kelia žvilgsnį aukštyn.

1 taškas

Vertinimas

Šaltiniai:

1. <https://www.ekgt.lt/veiklos-sritys/etnokultūrinis-ugdymas/lietuvas-mokiniu-etnines-kultūros-olimpiada/metodine-medžiaga-tema-kalendoriniai-papročiai-ir-liaudies-kuryba.html>
2. <https://ekgt.lt/veiklos-sritys/etnokultūrinis-ugdymas/lietuvas-mokiniu-etnines-kultūros-olimpiada/metodine-medžiaga-rengiant-mokinius-olimpiadai-tema-kalendorines-sventes-ir-papročiai.html>
3. <https://ekgt.lt/etnografiniai-regionai/bendra-informacija/>
4. <https://www.vle.lt>
5. <http://www.naujasigelupis.lt/?p=12938>
6. <https://archyvas.lti.lt/>
7. <https://www.15min.lt/media-pasakojimai/krastotyros-patriarchas-jurgis-dovyddaitis-ir-tryis-tukstanciai-zygio-dienu-per-lietuva-2126>
8. <https://welovelithuania.com/velyku-bugnai-kam-jie-dunda/>